

Europese Grondwet:

Wapenlobby in Brussel

Campagne tegen Wapenhandel

Frank Slijper

mei 2005

'Europese Grondwet; fundament voor de wapenindustrie,' is het eerste rapport uit een serie van drie. De volgende twee rapporten:

- Europese Grondwet: fundament voor de wapenindustrie, en
 - Europese Grondwet: defensieagentschap en militair onderzoek;
- verschijnen later deze maand. De publicaties zijn mogelijk gemaakt door een subsidie van de Referendumcommissie.

Deze brochures vormen een bijdrage aan de discussie over de Europese Grondwet waarover op 1 juni 2005 een referendum wordt gehouden. Wij willen argumenten aandragen om een NEE tegen deze grondwet te onderbouwen. Niet uit xenofobe en nationalistische overwegingen, maar omdat de Europese politiek beter kan en moet worden vormgegeven.

Redactie: Kees Kalkman (VD AMOK), Martin Broek, Tanja IJzer
Vormgeving: Marlou Ruijter
Drukkerij: Ton Mittelmeijer
Datum: mei 2005

Europese Grondwet:

Wapenlobby in Brussel

Vanaf het moment dat er in Europa gesproken werd over een gemeenschappelijk defensiebeleid, kreeg Brussel de warme belangstelling van wapenfabrikanten en hun lobbyisten. Sinds het Europees buitenlands, veiligheids- en defensiebeleid de afgelopen jaren in een stroomversnelling is gekomen en het niet bij praten blijft, is duidelijk te zien dat Brussel razendsnel aan belang wint voor de wapenlobby. Hopend op concrete plannen probeert die zijn invloed op de beleidsmakers te doen gelden. Het aantal lunchmeetings en congressen met een militair karakter is in de Belgische hoofdstad momenteel amper bij te houden. Toch is in brede kring maar weinig bekend over de innige band tussen Brussel en de wapenindustrie. In dit rapport geven we een kijkje in de keuken van Europa, waar eurocommissarissen en industrie hand in hand toekomstig defensiebeleid voorkoken.

Brussel wint razendsnel aan belang voor de wapenlobby.

Op zeker vier verschillende manieren probeert de wapenindustrie haar invloed te laten gelden. Naast de individuele bedrijfslobby is de wapenindustrie als geheel vertegenwoordigd in de pas gevormde lobbyvereniging ASD (AeroSpace and Defence Industries Association of Europe). Daarnaast heeft de Europese Commissie een aantal invloedrijke *task forces* of adviesraden in het leven geroepen, waarbij de defensie-industrie betrokken is. Ze voorzien Brussel van advies op maat over militair-industrieel gerelateerde onderwerpen, zoals scheepsbouw, luchtvaartindustrie en militair onderzoek. Tenslotte zijn er de zogenaamde denktanks, zoals de New Defence Agenda, die op kosten van de industrie bijeenkomsten organiseren voor beleidsmakers, militairen en wapenindustrie. Bovendien was de wapenindustrie uitdrukkelijk betrokken bij de voorbereidingen van de Grondwet.

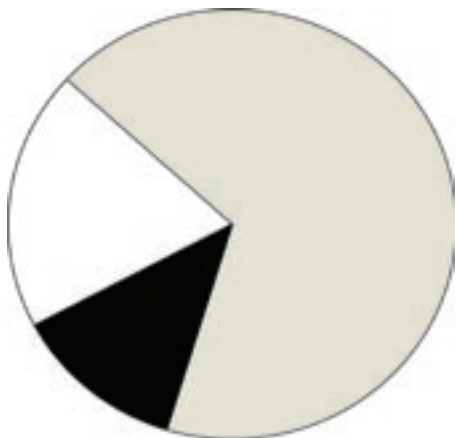
Lobbyhoofdstad

Schattingen over het aantal lobbyisten dat in Brussel zijn brood verdient, lopen uiteen van 15.000 tot zelfs meer dan 20.000.¹ De zetel van de Europese Unie wedijvert met Washington als 's-werelds drukst belobbyde politieke centrum. De aanwezigheid van allerhande belangenbehartigers vindt in brede kring waardering. Veel beleidsmakers en parlementariërs in Brussel geven aan dat zij lobbyisten vaak als nuttige bron van informatie ervaren, en dat zij zelf heel goed kunnen uitmaken welke informatie van belang is voor het bepalen van hun politieke standpunten. Dat klinkt goed, maar er zijn zeker bezwaren aan te voeren, zoals de onevenwichtige samenstelling van het lobbycorps, en het gebrek aan transparantie rondom hun activiteiten. Zo wordt naar schatting 70 procent van de lobbyisten betaald door de industrie (zie figuur).

Ondoorzichtig

In de VS bestaat veel meer duidelijkheid over de aard en activiteiten van lobbyisten dan in de EU. Brussel registreert weliswaar de bij het Europe Parlement (EP) geac-

Financiering Brusselse lobby²

- Internationaal Bedrijfsleven: 70%
- Internationale instellingen en regionale overheden: 10%
- Maatschappelijke belangenverenigingen - zogeheten ngo's - zoals vakbonden, milieubeweging en organisaties op het gebied van de gezondheidszorg: 20%

crediteerde lobbyisten³, maar dat register vermeldt slechts de naam van de persoon en de organisatie of het bedrijf waar hij of zij voor werkt. EADS, een van de grootste Europese wapenfabrikanten, staat bijvoorbeeld op de lijst met vier lobbyisten; het Italiaanse Finmeccanica met twee en het Franse Thales - moederbedrijf van Nederlands grootste militaire producent - met maar liefst vijf medewerkers, net zoveel als bijvoorbeeld levensmiddelengigant Unilever. Opvallend is het ontbreken van Europa's grootste bedrijf, het Britse BAE Systems op die lijst, net als overigens Lockheed Martin, 's werelds grootste wapenfirma. Aangezien beide bedrijven kantoren in Brussel hebben, lijkt het weinig aannemelijk dat daarvandaan niet geregeld contact wordt gezocht met de Europese politiek.

**Naar schatting
70 procent van
de 15 tot 20.000
lobbyisten wordt
betaald door de
industrie.**

Het aantal bij het EP geaccrediteerde medewerkers zegt uiteraard helemaal niets over het totaal in Brussel werkzame lobbyisten, noch over de lobby bij de Europese Commissie en de Europese Raad. Veel lobbyisten werken bovendien voor consultancy- en PR-bureaus die zich laten inhuren door het bedrijfsleven. Dikwijls opereren zij onder de naam van een gelegenheidsorganisatie, waardoor lang niet altijd duidelijk is namens wie ze de Europese Commissie of het EP benaderen. Ook komt het voor dat medewerkers van het EP op de loonlijst staan bij derden. Zo heeft de Federatie van de Oostenrijkse Industrie onder het mom van een stage drie medewerkers bij Oostenrijkse europarlementariërs geplaatst, waarvan de helft door de industrie en de andere helft door Brussel wordt betaald. Euro-commissaris Kallas ('administratieve zaken, audit en fraudebestrijding') noemt dergelijke gevallen "op zijn minst vreemd".⁴ Hij moet alleen eerst de hand in eigen boezem steken. Waar het EP tenminste nog een beetje helderheid verschaft, ontbreekt iedere vorm van registratie op het niveau van de Europese Commissie en de Europese Raad, de hoogste besluitvormingsorganen in Europa.

Als de EU af wil komen van haar slechte imago van ondemocratisch en ondoorzichtig instituut, moet ze zo snel mogelijk helderheid verschaffen over de activiteiten van de vele duizenden mensen die hun brood verdienen met het beïnvloeden van Europees beleid.

Als de EU af wil komen van haar slechte imago van ondemocratisch en ondoorzichtig instituut, moet ze zo snel mogelijk helderheid verschaffen over de activiteiten van de vele duizenden mensen die hun brood verdienen met het beïnvloeden van Europees beleid. Helderheid over die lobby is des te dringender nu steeds meer defensiebedrijven hun kantoor openen in de buurt van het centrum van de Europese macht. De druk van wapenfabrikanten op Brusselse beleidsmakers dreigt steeds meer toe te nemen, zonder dat daar een alternatief geluid vanuit het zogenaamde maatschappelijke middenveld tegenover staat. Nu al is de militaire industrie effectief doorgedrongen in de hoogste besluitvormingskaders. Europa loopt daarmee het risico een militaire koers te varen die in belangrijke mate bepaald wordt door de wapenindustrie.

Machtsprojectie

Steeds meer Europese wapenfabrikanten houden kantoor in Brussel. Het Europese luchtvaartconcern EADS⁵ opende al in 2001 een kantoor in de Belgische hoofdstad vanwege het strategische belang van nauwe contacten met EU en NAVO.⁶ In een persbericht onderstreept EADS het belang van een “werkelijk Europese defensiemarkt”. “Alleen door gezamenlijk op te treden kunnen wij Europeanen luchtvaartproducten maken die ook succesvol kunnen zijn op de wereldmarkt.”⁷ Het kantoor van EADS in Brussel wordt geleid door de Franse oud-diplomaat Michel Troubetzkoy, tevens voorzitter van de ‘EU-werkgroep’ van lobbyvereniging ASD.⁸ Hij verklaarde in 2002: “De gebeurtenissen van 11 september hebben een nieuw bewustzijn geschapen over het belang van de veiligheidssector. Onze groep zal zich richten op manieren om hier munt uit te slaan en ervoor te zorgen dat nieuwe overheidsbepalingen uit naam van de veiligheid onze industrieën niet belasten.”⁹ Cynischer kan het haast niet.

De directeuren van de grote defensiemultinationals laten regelmatig via de media van zich horen met oproepen aan het adres van de Europese Unie.¹⁰ Ook op individuele titel zoekt men graag de pers. Eind 2003 interviewde defensieweekblad Jane’s Defence Weekly directeur Philippe Camus van EADS.¹¹ Tegenover dat tijdschrift verklaarde hij dat Europa veel te weinig aan militair onderzoek besteedde. Het moest zich vooral gaan richten op investeringen in “machtsprojectie” en “precisieaanvalswapens”. Daarmee zouden volgens Camus toekomstige dreigingen het hoofd geboden moeten worden. Destijds verkeerden de plannen voor een defensieagentschap en Europees defensieonderzoek nog in een pril stadium en in Brussel probeerden beleidsmakers omzichtig opererend alle mogelijke gevoeligheden weg te masseren. Het blad vormde een prima spreekbuis voor Camus met zijn vergaande ideeën over de rol van Europa en de defensie-industrie.

Dat Europa’s grootste wapenfabrikanten ook daadwerkelijk een politieke machtsfactor van betekenis zijn, blijkt uit de uitnodigingen die EADS en BAE Systems ontvingen van de defensiewerkgroep van de Europese Conventie. Deze werkgroep hielp mee bij het opstellen van de tekst van de Grondwet.¹² Hoewel de promotie van een Europese defensie vooral het jachtterrein is van Europese bedrijven, ontbreken de Amerikanen in Brussel zeker niet. Lockheed Martin heeft er zijn Europees hoofdkantoor en ook Patriot en Tomahawk raketbouwer Raytheon heeft een vestiging in Brussel. Boeing en General Electric (beide met grote belangen in de militaire industrie) hebben hun kantoor strategisch aan de rotonde Schuman, direct naast de Europese Commissie en de Raad van Ministers en op een steenworp afstand van het Europarlement. Niet voor niets is het een van Brussels allerduurste vestigingsplaatsen. De Amerikaanse bedrijven zijn bovendien ruim vertegenwoordigd bij de sponsoring van activiteiten van de New Defence Agenda (NDA).

Steeds meer Europese wapenfabrikanten houden kantoor in Brussel.

Europa loopt het risico een militaire koers te varen die in belangrijke mate gestuurd wordt door de wapenindustrie.

Dat Europa’s grootste wapenfabrikanten ook daadwerkelijk een politieke machtsfactor van betekenis zijn, blijkt uit de uitnodigingen die EADS en BAE Systems ontvingen van de defensiewerkgroep van de Europese Conventie.

De ASD claimt 800 bedrijven met een gezamenlijke jaaromzet van 100 miljard euro en 590 duizend werknemers te vertegenwoordigen.

Met het groeiende belang van de EU voor de militaire industrie lijkt het opgaan van de EDIG in een overkoepelende militaire en lucht- en ruimtevaartlobby een slimme zet.

ASD zet flink in op de lobby voor meer overheids-geld voor onderzoek, technologie en ontwikkeling, en de versterking van de activiteiten van het defensieagentschap EDA.

Lobbyreus ASD

Begin 2004 fuseerden de lobbyorganisaties van de defensie-industrie, luchtvaart en ruimtevaart (respectievelijk EDIG, AECMA en EUROSPACE) tot één grote belangenbehartiger, de *AeroSpace and Defence Industries Association of Europe* (ASD). De ASD claimt 800 bedrijven met een gezamenlijke jaaromzet van 100 miljard euro en 590 duizend werknemers te vertegenwoordigen.¹³

De EDIG was waarschijnlijk de eerste op Europa gerichte wapenlobby in Brussel. Vanaf de oprichting in 1976 was het jarenlang als adviesorgaan nauw betrokken bij de *Independent European Programme Group (IEPG)*, een initiatief van Europese NAVO-landen (met uitzondering van Ierland) om gemeenschappelijke defensiematerieel-programma's te promoten. In 1992 ging de IEPG over in de *Western European Armaments Group (WEAG)*. Als gevolg van de oprichting van het Europees defensieagentschap is de WEAG per 23 mei 2005 opgeheven. WEAG, IEPG en EDIG hebben de weg bereid voor de huidige militaire koers van de EU. Dat geldt bijvoorbeeld voor het stimuleren van Europese programma's voor militair onderzoek. Dat de EDIG als een serieuze gesprekspartner gold, bleek weer eens tijdens het opstellen van de Europese Grondwet. De werkgroep defensie van de Europese Conventie nodigde toenmalig EDIG president Corrado Antonini uit om de wensen van de Europese wapenindustrie voor te leggen. De stevige positie van de wapenindustrie in de Grondwet geeft aan dat deze opzet geslaagd is.

Met het groeiende belang van de EU voor de militaire industrie lijkt het opgaan van de EDIG in een overkoepelende militaire en lucht- en ruimtevaartlobby een slimme zet. Vooral waar civiele en militaire belangen van lucht- en ruimtevaart samenkomen, is de ASD een belangrijke machtsfactor op Europees beleidsniveau. AECMA liet in 2002 al weten dat "steun aan de luchtvaart [...] een essentieel onderdeel zou moeten zijn van het voorgestelde gemeenschappelijke buitenlands en veiligheidsbeleid". Een Europese defensie-industrie, "inclusief exportmogelijkheden voor goederen en diensten, is een vereiste ter ondersteuning [daarvan]".¹⁴ Ofwel: geen zinnig buitenlands beleid zonder steun aan de wapenindustrie.

Zwaargewichten

De ASD laat zich door zwaargewichten uit de industrie vertegenwoordigen. De eerste president, Mike Turner, directeur van BAE Systems, werd eind 2004 opgevolgd door Francesco Guarguaglini, directeur van Finmeccanica, Europa's vierde wapenfabrikant. In oktober van dit jaar volgt EADS-topman Rainer Hertrich hem weer op. Prioriteit nummer 1 van de ASD voor 2005 is de lobby voor de "voortgaande verbetering en ontwikkeling van een robuust Europees beleid op het gebied van de luchtvaart, ruimtevaart en defensie."¹⁵ ASD zet flink in op de lobby voor meer overheids-geld voor onderzoek, technologie en ontwikkeling, en de versterking van de activiteiten van het defensieagentschap EDA.

Door de recente uitbreiding van de Europese Unie, de verkiezingen voor het Europees Parlement en een nieuwe Europese Commissie moet de ASD het vooral erg druk hebben gehad met een andere topprioriteit: "Er voor zorgen dat vertegenwoordigers van

de nieuwe leden van de EU, nieuwe commissarissen, hun medewerkers en nieuwe europarlementariërs alle nodige steun krijgen om de prioriteiten van onze industrie goed te positioneren".¹⁶ Mede daarvoor heeft de ASD een 'EU-werkgroep' in het leven geroepen, die bestaat uit een aantal Brusselse vertegenwoordigers van grote Europese wapenfabrikanten en die onder leiding staat van de eerder genoemde EADS lobbyist Troubetzkoy.

De ASD is bedreven in het bewerken van de Europese Commissie. Dat blijkt alleen al uit de agenda van dit jaar van hun president Guarguaglini. Zo bezocht hij in januari de commissarissen Verheugen (Ondernemingen en Industrie) en McGreevy (Interne markt). Naar verluidt werd Guarguaglini erg gesterkt door de "positieve houding" van beide eurocommissarissen tegenover de industrie.¹⁷ Ook in januari had hij een onderhoud met directeur Witney van het EDA. Met zijn hulp werd bovendien een afspraak later dit jaar met EU-buitenlandchef Solana geregeld. Eind maart had Guarguaglini in Brussel afspraken met Jacques Barrot, vice-president van de Europese Commissie en met eurocommissaris voor Onderzoek, Janez Potocnik.¹⁸ De ASD nodigde op 28 april commissaris Verheugen uit als gast bij de ASD Raad. In deze Raad zijn de presidenten van de grote bedrijven vertegenwoordigd. Tijdens deze bijeenkomst benadrukte de Raad het belang van het betrekken van *stakeholders* [lees: de industrie] bij het proces rond *Security Research* van de EU. Verheugen kondigde tijdens deze vergadering een workshop aan over de betrokkenheid van de Europese Commissie bij defensiegerelateerde initiatieven "zodat de industrie zijn visie daarop naar voren kan brengen".¹⁹

Nu naast de luchtvaart ook op het gebied van de marinescheepsbouw en de industrie voor landmachtsystemen een proces van fusies en overnames is gestart kan de ASD makkelijker met één stem spreken. Daarmee zal de lobby van de defensie-industrie nog beter in staat zijn haar gemeenschappelijke belangen te promoten: meer financiële steun, meer orders en lagere exportdrempels. Gezien het gemak waarmee zowel de ASD als topmensen uit de afzonderlijke bedrijven toegang hebben tot de hoogste Brusselse politieke niveaus, is de kans dat zij daarin slagen zeker aanwezig.

De keuken van de Commissie

Misschien wel de meest opmerkelijke en zorgwekkende vorm waarin bedrijfsleven en Europese Commissie met elkaar optrekken, zijn de samenwerkingsverbanden van eurocommissarissen, defensiemensen, zakenlui en een enkele europarlementariër in diverse zogenaamde groepen. Die groepen worden doorgaans opgezet om de Commissie te adviseren over actuele Europese industriepolitieke thema's. Formeel ligt het initiatief bij de Commissie, maar de vertegenwoordiging vanuit het bedrijfsleven is zo sterk, dat gerust gesproken kan worden van een industriële lobby. Het is daarmee de meest zichtbare vorm van invloed van de (wapen)industrie op nieuw te ontwikkelen Europees beleid. In een openhartig interview met de Volkskrant zegt oud-TNO voorzitter Dekker daarover: "Hoe werkt dat in Brussel? Je vindt iets, en dan haal je er mensen bij van wie je weet dat ze zullen zeggen wat jij wilt. En dan vraag je hun dat op te schrijven."²⁰

De ASD is bedreven in het bewerken van de Europese Commissie.

De vertegenwoordiging vanuit het bedrijfsleven is zo sterk, dat gerust gesproken kan worden van een industriële lobby.

De Europese Commissie zou er goed aan doen de invloed van dergelijke groepen drastisch te beperken of op zijn minst de participatie van de industrie flink te verkleinen. De huidige manier van advisering versterkt het imago van de EU als een weinig democratisch instituut met buitenproportioneel veel invloed vanuit het bedrijfsleven

De beleidsadviesgroepen grossieren in ambitieuze, zo niet bespottelijke namen als *STAR 21* (luchtvaart), *LeaderSHIP 2015* (scheepsbouw), de *Group of Personalities in the field of Security Research* (zie "Europese Grondwet: defensieagentschap en militair onderzoek"). De gemene deler van deze drie is dat ze aan zowel militaire als civiele aspecten van industriepolitiek raken. Daarmee kan een op Europees niveau gevoelig liggende kwestie als defensie-industriebeleid subtiel de Unie binnengeloodst worden. Omgekeerd komen fondsen op militair terrein meestal ook ten goede aan de civiele delen van de industrie, al was het maar omdat die beide vaak in een en hetzelfde bedrijf vertegenwoordigd zijn. Zo kan geprofiteerd worden van subsidiegelden die vanwege uitzonderingsclausules binnen de WTO en de EU voor de wapenindustrie wél en voor de civiele poot niet beschikbaar zijn.²¹

LeaderSHIP 2015

Belangrijkste doelstelling van LeaderSHIP 2015 was het vinden van manieren om de concurrentiepositie van de scheepsbouw te versterken.

In reactie op een voorstel van de industrie, riep de Europese Commissie begin 2003 een adviesgroep in het leven onder de naam LeaderSHIP 2015. De 21-koppige groep telt maar liefst zeven eurocommissarissen en elf werkgevers uit de scheepsbouwwereld, aangevuld met twee europarlementariërs en een vakbondsman. Een groot aantal van de scheepsbouwers in de raad heeft sterke militaire belangen. Dat geldt vooral voor Izar (Spanje), Fincantieri (Italië), Blohm + Voss (Duitsland) en het Nederlandse Damen Shipyards, moederbedrijf van marinescheepswerf De Schelde. Belangrijkste doelstelling van LeaderSHIP 2015 was het vinden van manieren om de concurrentiepositie van de scheepsbouw te versterken. In oktober 2003 presenteerde de groep daartoe een rapport met 30 aanbevelingen.²²

Hoewel een aanzienlijk deel van het rapport zich richt op de civiele scheepsbouw, staat één hoofdstuk volledig in het teken van militaire scheepsbouw en diens exportpositie. Het rapport benadrukt dat, ondanks versnippering en het gebrek aan transnationale samenwerking, de Europese marinescheepsbouw het op de meeste fronten stukken beter doet dan haar Amerikaanse evenknie. De sleutel tot het handhaven van die positie is wel een verbeterde toegang tot de exportmarkt. Momenteel, aldus het rapport, leiden verschillen in de toepassing van de exportregels tot oneerlijke concurrentie en tot barrières voor intensievere samenwerking tussen de Europese werven. "Daarom moeten exportregels (evenals hun toepassing en interpretatie) geharmoniseerd worden tussen de lidstaten".²³

In de praktijk is een pleidooi voor harmonisatie van exportregels zoals dat van LeaderSHIP 2015 een roep om lagere exportdrempels.

De huidige Europese gedragscode rond wapenexporten wordt in verschillende landen verschillend toegepast. Dat heeft ook een reden. Tijdens de onderhandelingen erover in 1998 is duidelijk erkend dat afzonderlijke landen strikter mogen zijn in hun toepassing dan de gedragscode vereist. Zodoende hoefden de doorgaans kleinere landen hun strengere wapenexportnormen niet te verlagen om de

grote exportlanden, vooral Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk, over de streep te krijgen. In de praktijk is een pleidooi voor harmonisatie van exportregels zoals dat van LeaderSHIP 2015 een roep om lagere exportdrempels. Dat maakt een van de aanbevelingen van de groep tot een directe bedreiging van het huidige Europese wapenexportbeleid. Dat niet minder dan zeven eurocommissarissen daaronder hun handtekening hebben gezet onderschrijft de indruk van hun pro-business gezindheid, net als hun minimale inzicht in het belang van een restrictief wapenexportbeleid.

STAR 21

De "Strategic Aerospace Review for the 21st Century", kortweg STAR 21, werd in juli 2002 gepubliceerd door de European Advisory Group on Aerospace.²⁴ Het stuk leest als een boodschappenlijst van de industrie, die wederom rijk vertegenwoordigd is in deze groep. Naast vijf eurocommissarissen, zeven vertegenwoordigers van de industrie, twee europarlementariërs en EU-buitenlandchef Solana. De Belgische europarlementariër Bart Staes vroeg zich af waarom het maatschappelijke middenveld niet vertegenwoordigd is "wanneer zo'n belangrijk beleids-terrein onderwerp van debat is".²⁵ Een anonieme Britse zakenman is daar wel blij mee. Tegenover het blad Defense News verklaart hij: "Nu de [...] lidstaten eindelijk militaire zaken gaan bespreken in de Raad [van Ministers], denken we gebruik te kunnen maken van deze hefboom door de discussies - en naar we hopen beleids-initiatieven - in de Raad te verruimen op basis van STAR 21."²⁶

Eén van de aanbevelingen van STAR 21 is - alweer - meer overeenstemming in de nationale uitvoering van het wapenexportbeleid, met andere woorden: de laagste drempel moet de norm worden. Ook schrijft de adviesgroep dat snel beslissingen genomen moeten worden op het gebied van defensie, ruimtevaart, en onderzoek & technologie, "om te voorkomen dat toekomstige beleidsopties verdwijnen".²⁷ Zonder precieze bedragen te noemen is het volgens de groep noodzakelijk dat "voldoende financiële middelen"²⁸ vrijgemaakt moeten worden voor defensie- en veiligheidsgerelateerd onderzoek om de toekomst van de industrie veilig te stellen. Om een idee te krijgen van de orde van grootte van dit bedrag, noemt de groep de naar schatting honderd miljard euro die de komende twintig jaar nodig zou zijn om civiel vliegtuigonderzoek te financieren. Pakweg eenderde van de totale omzet van luchtvaartindustrie komt uit militaire hoek²⁹; met een vergelijkbaar onderzoeksniveau zou dat dus neerkomen op ongeveer vijftig miljard euro voor de komende twintig jaar.

Verongelijkt kijkt de adviesraad naar de VS, waar de industrie zwaar profiteert van Amerika's beleid om zijn suprematie op het gebied van de militaire luchtvaart te behouden. "De directe verbanden tussen defensie en civiel gebruik en de zware investeringen in defensie om onderzoek en innovatie te financieren, geven de Amerikaanse industrie duidelijk voordelen in termen van spin-off effecten naar niet-defensie toepassingen", aldus het rapport.³⁰ Overigens maken luchtvaartlobbyisten in Washington gebruik van een omgekeerd argument: zij benadrukken de steun aan de Europese luchtvaartindustrie.

De Belgisch europarlementariër Bart Staes vroeg zich af waarom het maatschappelijke middenveld niet vertegenwoordigd is "wanneer zo'n belangrijk beleids-terrein onderwerp van debat is".

Verongelijkt kijkt de adviesraad naar de VS, waar de industrie zwaar profiteert van Amerika's beleid om zijn suprematie op het gebied van de militaire luchtvaart te behouden.

De komende jaren zal de druk op de Europese politiek verder toenemen om meer militair lucht- en ruimtevaart-onderzoek te financieren.

Tot de “partners” van de NDA behoren vrijwel alle toonaangevende bedrijven uit de wapenindustrie.

De NDA heeft goede contacten met sleutelfiguren uit de Europese politiek.

De komende jaren zal de druk op de Europese politiek verder toenemen om meer militair lucht- en ruimtevaartonderzoek te financieren. Waar handelspolitieke verdragen reguliere steun steeds verder uitsluiten, blijft die optie wel open voor de defensiegerelateerde industrie. Daarom is het noodzakelijk dat de Europese Commissie afstand bewaart ten opzichte van de wapenindustrie. Vooralsnog is het echter de industrie die het initiatief in handen heeft en in Brussel belangrijk defensie-industriebeleid voorkookt.

NDA - voor een onafhankelijk geluid

In een wat informelere sfeer bevinden zich de denktanks en andere organisaties die met enige regelmaat in Brussel bijeenkomsten rond defensiebeleid organiseren voor industrie, legertop en politiek. De bekendste organisatie op dit gebied is de New Defence Agenda (NDA).

Lachwekkend is de claim van de NDA dat het een “neutraal platform voor discussies over het defensie en veiligheidsbeleid van de NAVO en de EU” is. Immers, de bijeenkomsten van de NDA worden gefinancierd door de industrie die zo de mogelijkheid heeft “een select gezelschap van beleidsmakers en opinie-leiders in de media te bereiken”.³¹ Tot de nogal wisselende “partners” van de NDA behoren vrijwel alle toonaangevende bedrijven uit de wapenindustrie. De meest recente internetpagina noemt bijvoorbeeld BAE Systems, EADS, Finmeccanica, Thales, Lockheed Martin en Northrop Grumman. Maar ook ICT bedrijven als Cisco en Agilent en het Nederlandse TNO zien kennelijk brood in sponsoring van de New Defence Agenda.

Gehuisvest in de prestigieuze Bibliothèque Solvay in Brussel, is de NDA het schoolvoorbeeld van achterkamertjesdiplomatie. De NDA heeft goede contacten met sleutelfiguren uit de Europese politiek. Beschermheren en -dame zijn NAVO baas Jaap de Hoop Scheffer en het Europese topduo op het gebied van buitenlands en veiligheidsbeleid: Benita Ferrero-Waldner en Javier Solana. De president van de NDA is de Spaanse oud-defensie-minister Eduardo Serra. Op recente bijeenkomsten van de organisatie spraken verschillende eurocommissarissen (Frattini, Liikanen, Verheugen) en speciale vertegenwoordigers zoals Solana en ‘anti-terreursaar’ Gijs de Vries.

De NDA wordt geleid door Giles Merritt, oud-journalist van de Financial Times en lobbyveteraan, die tevens Forum Europe leidt. In een pas verschenen boek van de conservatieve europarlementariër Karl von Wogau, schrijft Merritt dat “substantiële verhogingen in nationale defensiebegrotingen” de enige remedie vormen tegen “de gevaren voor de economie van de Europese Unie als geheel als de defensiesector nog verder krimpt”.³² Het door Merritt gesuggereerde verband tussen een hoog defensiebudget, een sterke wapenindustrie en een gezonde economie wordt vaker genoemd, maar steunt niet op bewijs. Integendeel, vanwege de gebrekkige marktwerking in de defensiesector, zijn grootschalige investeringen juist economisch weinig rendabel.

Merritt doet ook aan advisering op het gebied van *public relations*. Tijdens een bijeenkomst van de European Business Summit in maart 2004, hield hij zijn

Lobby defensie-industrie in Brussel

Leadership 2015	Star 21	Group of Personalities	
Commissarissen	Commissarissen	Commissarissen	VIPS
Pascal Lamy, Handel	Pascal Lamy, Handel	Pascal Lamy, Handel	Carl Bildt, former Prime Minister of Sweden
Erkki Liikanen, Ondernemingsbeleid en Informatiemaatschappij	Erkki Liikanen, Ondernemingsbeleid en Informatiemaatschappij	Erkki Liikanen, Ondernemingsbeleid en Informatiemaatschappij	Martti Ahtisaari, former President of Finland
Philippe Busquin, Onderzoek	Philippe Busquin, Onderzoek	Philippe Busquin, Onderzoek	Internationale Organisaties
Loyola de Palacio, Vice-voorzitter Commissie, Betrekkingen met het Europees Parlement, Vervoer & Energie	Loyola de Palacio, Vice-voorzitter Commissie, Betrekkingen met het Europees Parlement, Vervoer & Energie	Chris Patten, Externe Betrekkingen	Jaap de Hoop Scheffer, NATO
Mario Monti, Concurrentiebeleid	Chris Patten, Externe Betrekkingen	EU Hoge Vertegenwoordiger	Nazzareno Cardinali, Director, OCCAR
Anna Diamantopoulou, Werkgelegenheid en Sociale Zaken	EU Hoge Vertegenwoordiger	Javier Solana, EU hoge vertegenwoordiger voor het	Klaus von Sperber, OCCAR
Günter Verheugen, Uitbreiding	Javier Solana, EU hoge vertegenwoordiger voor het	gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid	Ernst van Hoek, Chairman, WEAG/WEAO
(Defensie) industrie	gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid	Defensie-industrie	Jean-Jacques Dordain, Directeur, European Space Agency
Corrado Antonini, directeur Fincantieri	Defensie-industrie	Mike Turner, directeur BAE Systems	Victor Aguado, Director General, EUROCONTROL
Reinhard Mehl, directie Blohm + Voss GmbH	Sir Richard Evans, directeur BAE Systems	Denis Ranque, directeur THALES	Nationaal
Patrick Boissier, directeur Alstom Chantiers de l'Atlantique	Jean-Luc Lagardère, directeur EADS	Pier-Francesco Guarguaglini, directeur Finmeccanica	Ilias Pentazos, directeur-generaal, Defensie-industrie, directeur
Esther Rituerto Martinez, directeur IZAR	Manfred Bischoff, directeur EADS	Thomas Diehl, directeur Diehl Stiftung & Co.	Onderzoek & Technologie, Grieks ministerie van Defensie
Kommer Damen, directeur Damen Shipyards Group	Denis Ranque, directeur Thales	Javier Monzón, directeur INDRA	Philippe Kourilsky, President, Institut Pasteur
Sjef van Dooremalen, directeur IHC Caland	Alberto Lina, voormalig directeur Finmeccanica (tot april 2002)	Claus Weyrich, directeur, Siemens	François Heisbourg, directeur, Fondation Recherche Stratégique
Jorma Eloranta, directeur Kvaerner Masa Yards	Jean-Paul Béchat, directeur SNECMA	Jan Dekker, voorzitter TNO (tot november 2003)	Maria João Rodrigues, President ISCTE, Portugal
Bernard Meyer, directeur Jos L. Meyer GmbH	Sir Ralph Robins, directeur Rolls-Royce	Erik Löwenadler, directeur, Ericsson Microwave Systems	Marc Vankeirsbilck, Belgisch ministerie van Defensie
Manuel B. Martins Guerreiro, directeur, ENVC	EP	EP	
John Skov Hansen, directeur Odense Steel Shipyard	Karl von Wogau	Eryl McNally	
John Young, voorzitter European Marine Equipment Council		Elly Plooijs- van Gorsel	
Internationale organisaties		Christian Roving	
Reinhard Kuhlmann, Secretaris-Generaal European Metalworkers' Federation		Karl von Wogau	
EP			
Hans-Gert Pötering, Voorzitter van de Groep van de Europese Volkspartij			
Carlos Westendorp y Cabeza, Voorz. Commissie Industrie, Buitenlandse Handel, Onderzoek en Energie			

Door de sterke focus van de Europese Commissie op de industrie, staan vreedzame vormen van conflictoplossing vooralsnog vrij.

publiek uit de wapenindustrie voor: "Stop met het maken van macho advertenties met raketten en gevechtsvliegtuigen". In plaats daarvan zou men veel meer gebruik moeten maken van de taal van de "civil society". Volgens Merritt moest de industrie zich veel meer presenteren als "beschermer van de maatschappij en de vrijheid van burgers".³³

Dat is kennelijk het onafhankelijke geluid dat de NDA propageert. Het vooruitzicht van grootscheepse militaire investeringen voor de Europese Unie, ook voor preventieve oorlogen zonder VN-mandaat, zoals dat is vastgelegd in de Grondwet, wordt door de wapenlobby in Brussel voortvarend opgepikt. Door de sterke focus van de Europese Commissie op de industrie, staan vreedzame vormen van conflictoplossing vooralsnog vrij machteloos in de concurrentie tegen deze machtige lobby.

Noten

¹ "Why throw a spanner in the lobbying machine?", Jerome Glass, European Voice, 21 april 2005.

² Cijfers zijn afkomstig uit onderzoek uit 2003 van het Europees Parlement, zie p. 7 van Corporate Europe Observatory's "Lobby Planet - Guide to Brussels". Deze alternatieve reisgids geeft een verhelderend blik op het Brusselse lobbycircuit en de implicaties van de ongeregelde invloed die het bedrijfsleven op de Europese politiek uitoefent. Zie: <http://www.corporateeurope.org/docs/lobbycracy/lobbyplanet.pdf>

³ Zie: <http://www2.europarl.eu.int/lobby/lobby.jsp?lng=nl>

⁴ "Why throw a spanner in the lobbying machine?", Jerome Glass, European Voice, 21 april 2005.

⁵ Eind jaren negentig ontstaan uit een fusie van het Duitse Dasa, het Franse Aerospatiale Matra en het Spaanse CASA, is *the European Aeronautic Defence and Space company* (EADS) na het Britse BAE Systems de op een na grootste Europese militaire producent. EADS is vanwege fiscale voordelen een statutair in Amsterdam gevestigde NV.

⁶ "EADS opens Representative Office in Brussels: Close contacts to EU and NATO of strategic importance", EADS persbericht, 25 april 2001.

⁷ idem.

⁸ Michel Troubetzkoy werkte tussen 1994 en 2000 al in Brussel voor Aerospatiale - EADS' Franse poot.

⁹ Aantekeningen van een TABD *Outreach Meeting* in Brussel, 8 April 2002. Overgenomen uit: "TABD Takes Up Arms", Corporate Europe Observer, nr. 11, mei 2002, zie: <http://www.corporateeurope.org/observer11/tabd.html>. Troubetzkoy was destijds woordvoerder van de werkgroep 'security' van de Transatlantic Business Dialogue - een Europees-Amerikaanse lobbygroep uit het bedrijfsleven met als bindend element het verwijderen van transatlantische handelsbarrières.

¹⁰ In het voorgaande rapport in deze serie "Europese Grondwet: defensieagentschap en militair onderzoek" kwam het gezamenlijk optrekken van Europa's 'grote drie' - BAE Systems, EADS en Thales - rond thema's als het defensieagentschap al uitgebreid aan de orde.

¹¹ "EADS chief calls for more research funds", Joris Janssen Lok, Jane's Defence Weekly, 12 november 2003.

- ¹² Zie ook: "Europese Grondwet: defensieagentschap en militair onderzoek".
- ¹³ "Networking and Research Opportunities in Europe"; presentatie van Brian Morris, ASD, Boekarest, maart 2005.
- ¹⁴ "Defence Activities", *AECMA Position*, januari 2002.
- ¹⁵ "ASD Top 10 Priorities for 2005" in "Networking and Research Opportunities in Europe"; presentatie van Brian Morris, ASD, Boekarest, maart 2005.
- ¹⁶ idem
- ¹⁷ ASD Weekly Bulletin, 21 januari 2005.
- ¹⁸ ASD Weekly Bulletin, 11 april 2005.
- ¹⁹ ASD Weekly Bulletin, 29 april 2005.
- ²⁰ "Onderzoeken tegen Osama", Michael Persson, de Volkskrant, 2 oktober 2004.
- ²¹ Zie "Europese Grondwet: fundament voor een Europese wapenindustrie"
- ²² "Defining the future of the European shipbuilding and shiprepair industry – Competitiveness through excellence", *LeaderSHIP 2015*, Brussel, oktober 2003. Zie ook: "LeaderSHIP 2015" – A European Approach to Naval Shipbuilding Needs", *Military Technology* 4/2004.
- ²³ "Defining the future of the European shipbuilding and shiprepair industry – Competitiveness through excellence", p.26.
- ²⁴ http://europa.eu.int/comm/enterprise/aerospace/report_star21_print.pdf
- ²⁵ Schriftelijke vragen P-1132/02 van Bart Staes (Verts/ALE) aan de Commissie (10 april 2002).
- ²⁶ "EU Group To Discuss Unifying Defense Market", Brooks Tigner, *Defense News*, 16-22 juli 2001.
- ²⁷ STAR 21, p.7.
- ²⁸ STAR 21, p.8.
- ²⁹ AECMA Facts & Figures 2002.
- ³⁰ STAR 21, p.6.
- ³¹ "Fresh perspectives on Europe's security", NDA Discussion Paper, February 2004, p.56.
- ³² "Industrial aspects of European defence and concrete measures", Giles Merritt, in: "The path to European Defence", K. von Wogau (ed.), Maklu, Antwerp 2003.
- ³³ Geciteerd in "Competing Ourselves to Death", Corporate Europe Observatory, April 2004.

De Campagne tegen Wapenhandel is een stichting die (Nederlandse) wapenexporten aankaart. Te vaak komen wapens terecht in landen die in of op de rand van oorlog verkeren, of waar mensenrechten stelselmatig worden geschonden. Wapenaankopen gaan dikwijls ten koste van nuttiger investeringen zoals die in gezondheidszorg en onderwijs. Wij richten ons op onderzoek, informeren pers en politiek, zetten campagnes op en voeren geweldloze acties.

Campagne tegen Wapenhandel
 Anna Spenglerstraat 71
 1054 NH Amsterdam
 020-6164684
www.stopwapenhandel.org

7 argumenten

TEGEN deze Europese Grondwet

1. De Grondwet bekrachtigt een organisatie (het Europees Defensieagentschap) die de wapenindustrie moet stimuleren, terwijl van wapenexportcontrole in de Grondwet nergens sprake is.
2. Via een achterdeur wordt een versoepeling van het wapenexportbeleid de Grondwet binnengehaald. Het Europees Defensieagentschap gaat namelijk een overeenkomst (het Framework Agreement) in zijn takenpakket opnemen die leidt tot versoepeling van exportnormen en die de geheimhouding van exportgegevens vergroot.
3. De Europese Conventie, die aan de basis stond van de Grondwettekst, heeft voor de defensieparagrafen wel militairen en de wapenindustrie om advies gevraagd maar geen verklaarde tegenstanders van een militair Europa.
4. Met deze Grondwet worden lidstaten van de Europese Unie verplicht hun militaire capaciteiten te vergroten, met het oog op ondermeer gewapend ingrijpen buiten de EU.
5. De Grondwet versterkt niet alleen de militaire rol van Europa, maar creëert ook een nieuwe bron van inkomsten voor de wapenindustrie: subsidies voor militair onderzoek en wapenprojecten. De invloed van de militair-industriële lobby daarop is schrikbarend groot.
6. De Grondwet vermindert de democratische controle op militaire politiek. De invloed van de nationale parlementen en het Europees Parlement op het buitenlandse en defensiebeleid wordt daardoor minimaal.
7. Deze Grondwet staat militaire interventies zonder VN-mandaat toe. Handelen "overeenkomstig de beginselen van het handvest van de Verenigde Naties" zoals een artikel luidt, laat alle ruimte om die richtlijnen naar eigen goeddunken te interpreteren.